

A DÉLVIDÉKI MAGYARSÁG KÖZÉLETI FOLYÓIRATA

Tizenöt éves

2001. augusztus 20.

I. évfolyam, 1. sz.

2016. augusztus 20.

XVI. évfolyam, 3. sz.

ARACS

A délvidéki magyarság közéleti folyóirata

Megjelenik évente négyszer.

Alapító: Aracs Társadalmi Szervezet, Szabadka

Alapítók: dr. Gubás Jenő (elnök), Utasi Jenő (főszerkesztő), dr. Vajda Gábor (felelős szerkesztő)

Kiadó: Aracs Alapítvány, Horgos

Főszerkesztő: Bata János (bata.horgos@gmail.com)

Olvasószerkesztő: Gubás Ágota

Lektor: Kulhanek Edina

Művészeti szerkesztő és fedőlapterv: Gyurkovics Hunor

Számítógépes tördelés: Harangozó Attila

Nyomda: Grafoprodukt Kft., Szabadka

Nyomdaigazgató: Özvegy Károly

Szerkeszti a szerkesztőbizottság: Bata János, Gubás Ágota, Gubás Jenő, Gyurkovics Hunor, Mihályi Katalin, Mirnics Károly, Utasi Jenő

A szerkesztőség címe: 24000 Szabadka – Subotica, Prvog ustanka 20.

Telefon/fax: (+381)-24/542-069

E-mail: gubasagi@gmail.com

A folyóirat olvasható a www.aracs.org.rs honlapon.

E számunkban Ózsvár Péter alkotásai láthatók.

Támogatók:

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Zrt.

Nemzeti Kulturális Alap

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Biblioteka Matice srpske, Novi Sad

008+32(497.113)

ARACS : a délvidéki magyarság közéleti folyóirata /
főszerkesztő Bata János. – 1. évf., 1. sz. (2001) –
. – Horgos : Fondacija Aracs = Aracs Alapítvány, 2001–. –
Ilustr. ; 29 cm

Tromesečno.
ISSN 1451-1762 = Aracs

COBISS.SR-ID 94357250

Tartalom

Oláh János	Versek	6
Juhász György	A széles vállú kisember	7
Bobory Zoltán	Versek	14
Diószegi György Antal	Magyar hőseink örök dicsősége: Nándorfehérvár, 1456	16
Braun László	„Őseinket felhozád...” – II. rész	25
Czakó Gábor	AI és kép meg a szómezők	44
Teleki Levente	Képversek	47
Gubás Jenő	Kis délvidéki művelődési mozaik	51
Fabulya Andrea	Versek	54
Sára Sándor	„Mindig elmentünk a falig vagy a falon egy kicsit túl is” – Mihályi Katalin interjúja	56
Tóth Gy. László	Akiket nem érdekel Trianon	61
Mirnics Károly	Magyarország nemzetbiztonságának veszélyei	64
Saitos Lajos	A harmadik – vers	71
Csapó Endre	Három csapás Európára	72
Tráser László	Cédulák XII.	77
Csorba Tibor	Versek	80
Stanyó Tóth Gizella	Angyali érintés	81
Gyémánt Richárd	Mollyfalva – az eltűnt település	88
Magyar Patrióták Közössége	Jelentés a Bánság veszélyeztetett templomairól II.	97
Valkay Zoltán	Földbe ragadtság és égbe emelkedés	117

Mollyfalva – az eltűnt település

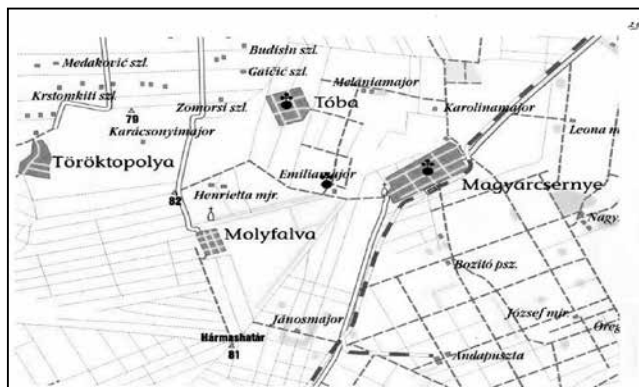
I. Torontál vármegye „eltűnt” települése: Mollyfalva

Ha az 1905-ben, a Magyar Földrajzi Intézet által kiadott, Kogutowicz Manó által tervezett és rajzolt Torontál vármegye térképét megtekintjük, akkor az egykori Zombolyai járás délnyugati csücskében egy érdekes falunévre lelünk: Mollyfalva.¹ Viszont e települést hiába keresnénk a napjainkban kiadott térképeken. Egyszerűen „eltűnt” róluk. Már ezért is érdemes megvizsgálni e falu múltját, amely kevesek számára ismert.

Sokan – akik hallották már a település nevét – arra asszociálnak, hogy a települést a bánáti német kisebbséggel szemben elkövetett atrocitások után számolták fel a második világháború végén, illetve azt követően. Valójában a falu megszűntetésének valós oka „prózaibb”. Az is igaz azonban, hogy több körülmény okozta Mollyfalva eltűnését a térképről. Ezek közül volt olyan, amely már a falu alapításakor is fennállt.

Hol helyezkedett el Mollyfalva? Az egykori Zombolyai járás települése a magyar ajkú Tóbától (Toba) és Magyarcsernyétől (Nova Crnja) délnyugatra, mindkét településtől mintegy négy kilométer távolságra, valamint az egykor németek lakta Csősztelektől (Čestereg) északra nyolc kilométerre helyezkedett el. Az interneten, a Google térképén az előbbieken megadott pozíció helyén egy szabályosan telepített, négyszög alaprajzú erdőt találunk: ha ránagyítunk, halványan, sakktáblához hasonló, szabályos, függőleges és vízszintes vonalakkal „szabdalt” területet láthatunk. Az egykori német településalapítás érhető itt tetten: Megérkezünk!

¹ KOGUTOWICZ MANÓ: *Torontál vármegye térképe*. Kiadott a vallás- és közoktatásügyi m. kir. Minister úr megbízásából. Kiadja a Magyar Földrajzi Intézet, Budapest, 1905. A térkép mérete: 29,3 × 44,5 cm, a lap mérete: 33,4 × 50,2 cm.

Mollyfalva földrajzi helyzete

Forrás: Molidorf history. *Once upon a time Molidorf*. <http://www.molidorf.com/History.htm> (Letöltés ideje: 2016. június 15.)

II. Egy különleges névadás: Mollyfalva

Honnan ered a különleges névadás? A Bánság területe 1718. július 21-én, a pozsareváci békekötéssel szabadult fel a török iga alól. Ezután osztrák kamarai igazgatás alá került (1718–1778), mivel a bécsi császári udvar német ajkú, római katolikus vallású „örökös tartományt” szándékozott létesíteni belőle. Az elgondolás több ok miatt sem valósulhatott meg. A Bánság végül 1778-ban szabadult fel az osztrák – előbb katonai (1718–1751), majd polgári (1751–1778) – igazgatás alól, majd a magyar vármegyei szervezet kialakítására – ezáltal Torontál, Temes és Krassó vármegyék felállítására – 1779-ben kerülhetett sor. Ebben az időben alakultak ki a térség déli részén a katonai határőrvidék határai is.

Az 1700-as évek végére már a magyar nemesség is berendezkedett a területen. Károlyliget, Szentborbála és Szenthubert, ma Bánátnagyfalva (Banatsko Veliko Selo), valamint Kis- és Nagytószeg, ma Tószeg (Novi Kozarci) környékén gróf Joseph Johann de Ferraris ren-

delkezett hatalmas földbirtokokkal, amelyeket még 1795-ben sajátítottak ki a család számára. A gróf azonban 1814-ben elhalálozott, a Ferraris uradalmat lánya, Maria Wilhelmina de Ferraris örökölte, akit családjában Mollynak becéztek.² A leányági örökösről nevezték el a későbbi falut Mollyfalvának. Vannak azonban olyan nézetek is, hogy a grófi család korán elhalálozott kislányáról, Mollyról nevezték el a települést, amelyet németül Molidorf, szerbül Molin névvel illeltek.³

III. Mollyfalva alapítása

Ferraris grófnő Zichy Ferenc gróffal kötött házasságot, így a gróf személyében új földesurat tisztelhetett a vidék. A házasság után a Zichy-Ferraris nevet vette fel a grófi család. Az új földesúr több népesebb pusztát is alapított a hatalmas uradalmi területen. Az 1830 és 1833 közötti időszakban létesített Karolinamajor (Karolinenhof) és Melániamajor (Melanienhof) pusztákat német, a Henriettamajor (Henriettenhof) és az Emíliamajor (Emilienhof) pusztákat pedig magyar anyanyelvű lakosokkal telepítették be. Ekkor az Emíliamajor területén egy kápolnát is emeltek a római katolikus hívek számára.

A jó mezőgazdasági adottságokkal rendelkező vidék megmunkálására a gróf újabb telepítést tervezett. Gróf Zichy-Ferraris Ferenc az uradalmi területen új lakóhely, immáron egy falu telepítését tűzte ki célul. Mollyfalva alapítására 1833-ban került sor.⁴ A falu területe mintegy 70 hektár volt, és alapítását a korra jellemző precizitással dolgozták ki. A négyszög alaprajzú települést sakkáblaszzerűen építették ki, úgy, hogy az utcák szabályosan szeltek át egymást horizontálisan és vertikálisan.

² MADIĆ, SVETLANA: Molin – The village disappeared from the Central Banat. In: *Researches Reviews of the Department of Geography, Tourism and Hotel Management*. University of Novi Sad, Novi Sad, 2015, 150. p.

³ ISTVÁN MÁRTA: A mollyfalvi Madonna. *Hét Nap* (Bánáti Újság), 2007. 10. 17., <http://hetnap.rs/mobil/?p=cikk&id=4325> (Letöltés ideje: 2016. június 18.)

⁴ ERŐS LAJOS (szerk.): *Adalékok a Zrenjanini-Nagybecskereki Egyházmegye történetéhez*. LOGOS Kiadó, Tóthfalva, 1993, 328. p., LŐRINC NATÁLIA: Egy eltűnt falu nyomában. *Hét Nap* (Bánáti Újság), 2015. 09. 28., <http://hetnap.rs/mobil/?p=cikk&id=20566>. (Letöltés ideje: 2016. június 18.)

A település széles utcáiban földszintes házakat építettek a betelepülők számára. Az viszont egy árulkodó jel volt, hogy a házaknak nem volt pincéje.⁵ Már akkor tudták, hogy talajvízzel fenyegetett vidéken alapították a falut. A földszintes házakban döngölt föld képezte a padlót. A lakóházak elég masszívak voltak, a falakat legalább 60 cm vastagságúra építették, és fehérre meszelték őket. A házak mennyezete erős fagerendákból állt, erre fából épített tetőszerkezetet húztak. A masszív tartógerendák azért is voltak fontosak, mert a padláson kukoricát, valamint gabonát tároltak, amelynek a súlya megkövetelte a nagy teherbíró képességet. A házak kezdetben nádtetősek voltak. Ablakaikat fából készítették, és az időjárás viszontagságai miatt lemázolták, illetve lefestették.

A házakban 140 × 140 cm alapterületű kályhákat építettek ki, ezek egyfelől biztosították a téli meleget, másfelől az étel elkészítéséhez használták őket. A tüzet rendszerint kukoricaszárral táplálták. A lakóépületek füstölőhelyiséggel is rendelkeztek, amelyek összeköttetésben álltak a kéménnyel. Ezekben a helyiségekben füstölték a húst.

A világítást mind a házban, mind az istállóban petróleumlámpa biztosította. A házakat kezdetben fa-, később kőkerítésekkel vették körül. A falu házai viszonylag nagyok voltak, központjuk a konyha volt, amely nemcsak az étkezés helyszínéül szolgált, hanem a nappali funkcióját is betöltötte, annak ellenére, hogy a házak általában több szobával rendelkeztek. A konyha mellett éléskamra is állt. A ház mellett helyezkedett el a csűr, valamint egy külön istálló, ahol a lovakat és a szarvasmarhákat tartották. A bánáti németeknél különösen nagy jelentősége volt a lónak és a szarvasmarhának, amely tenyésztéséről messze földön híresek voltak. Külön baromfiól is tartozott a házakhoz, ahol a szárnyasokat tartották.

A házhoz tartozott még a szerszámoskamra, és más melléképületek, ahol egyebek mellett a terményeket tartották. A házak haszonkerttel is rendelkeztek, de a németekre jellemző volt a virágoskert kialakítása is. A házak egy részének saját kútja is volt, bár az ivóvízellátás megoldása jelentős problémákat vetett fel ebben a korban.

⁵ REMSING, MATHIAS: *Molidorf in Banat*. 2006, 12. p., *Once upon a time Molidorf*. http://www.molidorf.com/Books-Iml_Banat.htm (Letöltés ideje: 2016. június 15.)

Mollyfalva első lakói németek voltak, akik az időközben „népességtöbbletet” felhalmozó szomszédos német ajkú településekről érkeztek. Elsősorban az egykoron, 1770–1771-ben, lotaringiai franciákkal telepített, később elnémetesedett Károlyliget (Charleville), Szentborbála (Seultour) és Szenthubert (Saint Hubert) településekről, valamint Kistószegről (Mastort) és Nagytószegről (Heufeld) érkeztek. Voltak azonban olyan német anyanyelvű betelepülők is, akik Zsombolyáról (Hatzfeld), valamint Nagy bikácsról (Bikatsch) származtak.⁶ Hamarosan a földbirtokosok személyében is változás állt be. Az alapítás után Zichy-Ferraris gróf unokaöccse, Chambord hercege lett a falu új földesura. Őt Párma hercege követte, végül egy temesvári bank vásárolta meg a települést. A falu német lakosainak jogállását eközben a földesúrral kötött megállapodások szabályozták, amelyek részletesen rendezték a föld megművelésével kapcsolatos teendőket, illetve a mezőgazdasági munkákat, továbbá a földesúr felé rendezendő éves kötelezettségek teljesítésének módját is.

IV. Torontál vármegye részeként (1833–1918)

Mollyfalva 1833 és 1870 között jelentős fejlődésének indult, különösen jellemző ez a megállapítás az 1868 és 1870 közötti időszakra. A németiség idővel „expanzív népesedéspolitikát”⁷ folytatott, más települések benépesítésében is részt vett. A kiegyezés (1867) után – 1868. október 13-án – Torontál vármegye székhelyétől, Nagybecskerektől (Zrenjanin) egészen a történelmi Temes vármegyében található Kevevára (Kovin) településig hét falu alapítását rendelte el

I. Ferenc József osztrák császár (1848–1916) a német bánági határőrezred területén. A telepítések elsődleges célja az árvízvédelmi feladatok ellátása volt.

A császári dekrétum szerint a hét település a következő volt: Erzsébetlak (Elisenheim), Királyfalva (Königsdorf), Albertfalva (Albertsdorf), Gizellafalva (Gisellendorf), Máriaöld (Marienfeld), Sándoregyháza (Ivanovo) és Gyurgyevo (Gyurgyova). Az újonnan alapított települések feladata a rétek kiszáritása és termőfölddé tétele volt az előbbieken említett területen előbb a Tisza, utóbb a Duna mentén, továbbá töltések építése és azok felügyelete.⁸ Az előbbieken felsorolt falvak közül Gizellafalva és Erzsébetlak létesítésében a mollyfalvi németek is részt vettek a németcsérnyei és a csőszteleki németekkel egyetemben. Az előbbi településre húsz, az utóbbira tíz német család érkezett Mollyfalváról. Az elvándorolt mollyfalvi német családok azonban a súlyos veszteségekkel járó 1876-os áradások miatt elhagyták Gizellafalvát, és tíz közülük visszatért Mollyfalvára, további tíz család pedig Nagykomlóra (Comloşu Mare), Kiskomlóra (Comloşu Mic), Máriaöldére (Teremia Mare), illetve Billédre (Biled) települt át.⁹

Gizellafalva (Gisellendorf) telepítését tehát nem koronázta siker – ahogy néhány másik települését sem a hét falu közül –, ezért a települést megszüntették, német lakosságát áttelepítették a történelmi Temes vármegyében fekvő Gizellafalvára (Ghizela) – ezt a falut 1880-ban alapították, és nevében viseli az odatelepedett németek származási helyét.¹⁰ Mindeközben – 1869-ben – Mollyfalva is további német ajkú családokkal bővült, amelyek Bégaforól (Klek), Istvánföldéről (Krajišnik), Écskáról (Ečka) és Katalinfalváról (Ravni Topolovac) érkeztek.¹¹ Az

⁶ A települések nevével zárójelben a francia, illetve a német neveiket közöltük. REISZIG EDE: Torontál vármegye községei. In: BOROVSZKY SAMU (szerk.): *Magyarország vármegyéi és városai. Torontál vármegye*. Országos Monográfia Társaság, Budapest, 1912, 60–114. pp.

⁷ Napjainkban az expanzív népesedéspolitika fogalmát általában akkor használják, ha egy állam, egy társadalom, egy nagyobb emberi közösség népességszámának növekedését célzó intézkedéseket hoz. A történelmi múltban azonban egy terület – egy állam vagy egy népcsoport által történő – benépesítését is értették alatta. GYÉMÁNT RICHÁRD – KATONA TAMÁS: *Demográfia*. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2010, 294. p.

⁸ GALAMBOS TIBOR: *Székelykeve (Skorenovac)*. Kiadja a Székelykevei Helyi Közösség, LO Press, Kovin, 2001, 30. p.

⁹ REMSING, MATHIAS: *Molidorf in Banat*. 2006, 15. p. *Once upon a time Molidorf*. http://www.molidorf.com/Books-Im_Banat.htm (Letöltés ideje: 2016. június 15.)

¹⁰ REISZIG EDE: Temes vármegye községei, Gizellafalva. In: BOROVSZKY SAMU (szerk.): *Magyarország vármegyéi és városai. Temes vármegye és Temesvár*. Országos Monográfia Társaság, Budapest, 1914, 48. p.

¹¹ MADIĆ, SVETLANA: Molin – The village disappeared from the Central Banat. In: *Researches Reviews of the Department of Geography, Tourism and Hotel Management*. University of Novi Sad, Novi Sad, 2015, 151. p.

1868 és 1870 közötti időszak rendkívül sikeresnek bizonyult a falu életében. A kedvező időjárás az átlagosnál jóval nagyobb betakarítást eredményezett a mezőgazdasági termények körében. A prosperálás korszaka azonban nem tartott soká-

megjegyezni, hogy a faluban általában kis, illetve közepes birtokos gazdák éltek a családjaikkal. Ebből kifolyólag nem volt a leggazdagabb a torontáli német falvak között, az itt élők mégis jó-módban éltek.¹²

1. táblázat: Mollyfalva anyanyelvi adatai (1880–1910)

Év	Anyanyelv							
	Összesen	Magyar	Német	Szlovák	Román	Horvát	Szerb	Egyéb
1869	794	Nincs adat, 1869-ben még nem kérdezték az anyanyelvi adatokat.						
1880	783	10	732	1	–	–	–	40
1890	936	14	916	3	3	–	–	–
1900	1202	8	1181	2	2	3	1	5
1910	1063	10	1045	–	1	–	2	5

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, magyar népszámlálások.

ig, 1870 márciusában és áprilisában megmutatkoztak a falu további fejlődését megakasztó első bajok.

A települést már eredetileg is kedvezőtlen – alacsony – helyre telepítették, emiatt a rendkívül magas belvíz szabályosan elmosta a falut, ezért a lakosság a szomszédos falvakba települt át. A következő évek az újraépítésről szóltak, de 1871 és 1880 között a rendkívül csapadékos időjárás jelentősen megnehezítette a falu újjáépítését, illetve újranevesítését. Mollyfalvát ugyan próbálták „magasabb” helyen újratelepíteni, de a rendkívül magas talajvíz miatt ez a kísérlet nem volt sikeres. Az 1880 márciusában feltört belvíz ismét elmosta a falut. A német lakosság ekkor ismét a szomszédos falvakban keresett menedéket, bár voltak, akik ekkor végleg elhagyták Mollyfalvát.

Az 1870 és 1880 közötti kedvezőtlen időszak Mollyfalva demográfiai sajátosságaiban is megnyilvánult. Az első magyarországi magyar népszámlálás, az 1869. évi, majd az azt követő 1880. évi magyar népszámlálás a népesség csökkenését mutatta ki. Ezután a talajvízzel kapcsolatos problémák is alábbhagytak, ezért egészen 1910-ig a magyar népszámlálások is népességnövekedést jegyeztek. Mollyfalva kapcsán érdemes

A bánáti római katolikus németek nem lehetnek meg templom nélkül. Ennek ellenére a falu ebben a tekintetben is érdekes sajátosságokkal rendelkezett, mert nem képzett önálló plébániát, mint „társai” szerte Torontálban. Mollyfalva már 1849 óta rendelkezett római katolikus imaházzal, és az 1870-es évek nehézségei ellenére sikerült felépíteni a falu első római katolikus templomát. Erős Lajos szerint nem állapítható meg, hogy ez pontosan mikor és kinek a költségén történt. Annyi azonban bizonyos, hogy a templomot 1878-ban teljesen felújították és megáldották.¹³ Az első római katolikus templomot Havas Boldogasszony tiszteletére szentelték fel. Mollyfalva második római katolikus templomát már a trianoni országcsontkítás után, 1925-ben építették, és még abban az évben Kisboldogasszony tiszteletére szentelték fel.

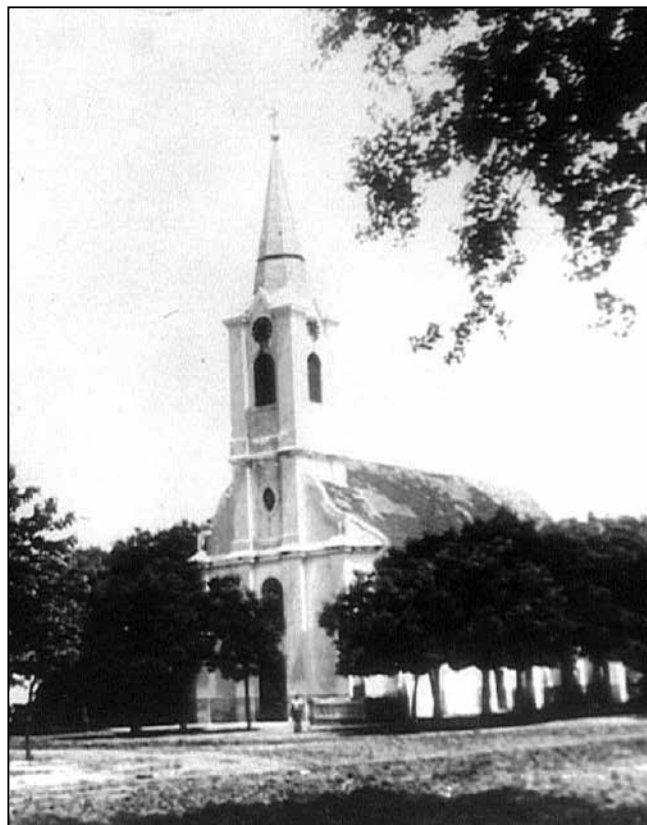
Érdekesség, hogy a csanádi püspök már 1846-ban plébániát alapított Mollyfalván, de azt még ugyanebben az évben áthelyezte a szom-

¹² ISTVÁN MÁRTA: *Egy eltűnt falu élő emberei. Once upon a time Molidorf.* <http://www.molidorf.com/Stories/Egy.swf> (Letöltés ideje: 2016. június 18.)

¹³ ERŐS LAJOS (szerk.): *Adalékok a Zrenjanini-Nagybecskereki Egyházmegye történetéhez.* LOGOS Kiadó, Tóthfalva, 1993, 328. p.

szédos Tóbára, és Mollyfalva 1850-től Tóba leányegyháza volt. Rövid ideig a szomszédos Tordához is tartozott, majd elnyerte önállóságát. 1864-től azonban elvesztette önálló plébánia címét, és Tóba leányegyháza lett.¹⁴

Az egyházi anyakönyvekbe az első bejegyzés egy keresztelés (élve születés) volt 1833. október 18-ai dátummal, az utolsó pedig 1944. október 11-én kelt, amely egy temetést (halálozást) jegyez. Mintha ezek az adatok is magukban hordoznák a falu sorsát...¹⁵

Az egykori, Kisboldogasszony tiszteletére felszentelt templom Mollyfalván

Forrás: *Once upon a time Molidorf*. http://www.goldenhills.com/MolidorfNew/Molidorf_Community_Slides.htm. (Letöltés ideje: 2016. június 20.)

A bánáti németek híresek voltak műveltségükről, a templom mellett az iskolát is nagy becsben tartották. Mollyfalván csak elemi iskola volt, előbb három-, majd négyosztályos. A tanító Te-

¹⁴ ERŐS LAJOS (szerk.): *Adalékok a Zrenjanini-Nagybecskereki Egyházmegye történetéhez*. LOGOS Kiadó, Tóthfalu, 1993, 328. p.

¹⁵ *Molidorf history. Once upon a time Molidorf*. <http://www.molidorf.com/History.htm> (Letöltés ideje: 2016. június 18.)

mesvárról (Timișoara) érkezett. Annak ellenére, hogy Mollyfalvát jobbára németek lakták, az oktatás két nyelven, németül és magyarul folyt.¹⁶

A falu történetének első – Magyarországhoz tartozó – időszakában (1833–1918) a település fejlődése a talajvízproblémáktól eltekintve viszonylag egyenletes volt, a járványok is kevésbé fordultak elő Mollyfalván, bár 1873-ban a kolera áldozatokat szedett a helyi lakosok körében.¹⁷ Mollyfalva későbbi sorsát a talajvíz, illetve belvíz mellett a periférikus fekvés is meghatározta. A település gyakorlatilag mindentől „messze” terült el. A közlekedés tekintetében gyakorlatilag teljes elmaradottsággal küzdött a falu. Az utak állapota kifejezetten rossz volt, a szomszédos településekkel nem kiépített, köves utak, hanem földutak kötötték össze, amelyek minősége az időjárástól is függött. A falu lakói vagy szekéren közlekedtek, vagy gyalog tették meg az utat a szomszédos településekre. Amikor 1898-ban – főképp a Csekonics grófok „nyomására” – megépült a vasútvonal Nagybecskerek és Zsombolya között, az – Csősztelekkel és Magyarcsernyével ellentétben – Mollyfalvát elkerülte. A legközelebbi vasúti megálló hét kilométerre volt a falutól.¹⁸ Ez a periférikus helyzet a falu gazdasági fejlődését is befolyásolta. A település népességének túlnyomó többsége, mind a Trianon előtti időszakban, mind azután, az agrárszektorban dolgozott. Az előbbieken említett logisztikai problémák a délszláv államban sem oldódtak meg.

V. A délszláv állam részeként (1918–1961)

A trianoni békediktátum következtében Mollyfalva a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság része lett, amely formáció 1929-ben vette fel a Jugoszlávia nevet. A falut gyakorlatilag már 1918

¹⁶ REMSING, MATHIAS: *Molidorf in Banat*. 2006, 15. p. *Once upon a time Molidorf*. http://www.molidorf.com/Books-Im_Banat.htm. (Letöltés ideje: 2016. június 18.)

¹⁷ REISZIG EDE: Torontál vármegye községei. In: BOROVSZKY SAMU (szerk.): *Magyarország vármegyéi és városai. Torontál vármegye*. Országos Monográfia Társaság, Budapest, 1912, 82. p.

¹⁸ MADIĆ, SVETLANA: Molin – The village disappeared from the Central Banat. In: *Researches Reviews of the Department of Geography, Tourism and Hotel Management*. University of Novi Sad, Novi Sad, 2015, 155. p.

végén elszakították Magyarországtól. A délszláv állam részeként a falu történetének második feléhez érkezett. A két világháború közötti időszak viszonylag csendesen telt; 1930-ban elkészült a falu új iskolája, és ebben az évben létesült az új községháza is.

A fogvatartottak számáról több eltérő információ áll rendelkezésünkre. A tábor 1945 és 1947 között működött. A fogva tartott német lakosokra vonatkozóan 5-7 ezer főtől egészen 9-10 ezer főig terjednek a számadatok. Az áldozatok száma sem ismert pontosan. A hivatalosan – név

2. táblázat: Mollyfalva anyanyelvi adatai (1821–1953)

Év	Anyanyelv							
	Összesen	Magyar	Német	Szlovák	Román	Horvát	Szerb	Egyéb
1921	1272	nincs adat						
1931	1203	nincs adat						
1948	423	nincs adat						
1953	1121	196	–	3	2	5	888	27

Forrás: Szerb Statisztikai Hivatal, délszláv népszámlálások.

A második világháború idején, 1941-ben a Bánát területe német katonai igazgatás alá került, ami a falu későbbi sorsát nagyban befolyásolta. 1942-ben pedig újabb talajvízproblémák jelentkeztek Mollyfalván. A falu német lakóinak sorsát mégis a második világháború végén lejátszódó események határozták meg. A szovjet Vörös Hadsereg és a velük együtt harcoló jugoszláv partizánok 1944 októberében foglalták el a falut. Már az első napokban megmutatkozott a partizánok gyűlölete a helyben maradt németekkel szemben. A Harmadik Birodalom rémtetteiért egyértelműen a délvidéki német kisebbséget tették felelőssé. Mollyfalván ez először abban nyilvánult meg, hogy már a megszállás első napjaiban helyi lakosok tűntek el nyomtalanul. Majd a férfiakat brutálisan bántalmazták, amibe többen belehaltak. A nők tömegeit erőszakolták meg. 1945 karácsonyán 58 nőt és nyolc férfit deportáltak a Szovjetunióba.

Mollyfalva kálváriája mégis akkor érte el a tetőpontját, amikor még 1945 áprilisában a partizánok haláltáborra alakították az egész falut. A környékbeli német falvak lakosait is ide hurcolták, és Rezsőháza (németül Rudolfsgnad, szerbül Knićanin) mellett a legjelentősebb bánáti koncentrációs táborot hozták itt létre.¹⁹

¹⁹ NAGY ERZSÉBET: Koszorúzás Molidorfon. In: *Hét Nap* (Bánáti Újság), 2005. 12. 27., <http://hetnap.rs/mobil/?p=cikk&id=1669> (Letöltés ideje: 2016. június 20.),

szerint – nyilvántartott halálos áldozatok száma 2012 fő,²⁰ de a becsült szám ennél jóval magasabb, legalább 3-4 ezer fő.

Mollyfalvát a bevonuló partizánok kifosztották, a helyiek vagyontárgyait, tulajdonát elvették. A környékbeli településekről idehurcolt németek a helyiekkel a házakba voltak bezsúfolva, ahonnan az összes berendezési tárgyat, illetve bútort elvitték.

A fogvatartottaknak szalmával borított földön kellett aludniuk. A haláltáborban jórészt nőket és gyermekeket tartottak fogva, illetve dolgoztattak a földeken. A férfiak jelentős részét egyszerűen föbe lötték, utánuk következtek az öregek, akiknek szintén nem kegyelmeztek.²¹

A haláltáborban meghaltak tömegei a kivégzések és brutális bántalmazások mellett az éhségbe, valamint a betegségbe haltak bele. Gyakran előfordult, hogy a partizánok napokig nem adtak enni a fogvatartottaknak.

Vučić, MILE: *Molin Camp. Once upon a time Molidorf*. http://www.molidorf.com/Stories/Molin_Camp.pdf (Letöltés ideje: 2016. június 18.), *Molidorf history. Once upon a time Molidorf*. <http://www.molidorf.com/History.htm> (Letöltés ideje: 2016. június 18.)

²⁰ Vučić, MILE: *Molin Camp. Once upon a time Molidorf*. http://www.molidorf.com/Stories/Molin_Camp.pdf (Letöltés ideje: 2016. június 18.)

²¹ *Molidorf history. Once upon a time Molidorf*. <http://www.molidorf.com/History.htm> (Letöltés ideje: 2016. június 18.)

Naponta háromszor étkeztek a tábor lakói. Reggelire forró vizet kaptak kukoricával, ebédre híg borsó- vagy bablevest, estére pedig 150 gramm kukoricakenyeret. Nem adtak sem sót, sem zsírt. Egy idő után a tábor lakói már a falu macskáit ették meg. Voltak, akik éjszaka kiszöktek a táborból a szomszédos magyar falvakba – Magyarcsernyére, Tóbára, illetve Tordára –, és ételt koldultak, ami azért volt veszélyes, mert ha az örök elfogták, szinte biztosan megkínozták és kivégezték őket. A partizánok nem voltak kíméletesek a gyermekekkel sem. Feljegyzések vannak arról, hogy két édesanyát és a gyermekeiket azért lötték le a tábor őrei, mert élelemért szöktek ki a faluból.²² Ezek után nem lehet csodálkozni, hogy a német táborlakók szervezete legyöngült, és betegségek ütötték fel a fejüket.

Tömegesen pusztított a tífusz, mivel nem volt szappan a tisztálkodáshoz, nem voltak megoldva a higiéniai körülmények. Jóformán rendes mellékhelyiség sem állt a rabok rendelkezésére. A skorbut is gyakori vendég volt, mivel a táborlakók szervezete a mostoha táplálás következtében teljesen legyöngült. A fertőzésekbe is sokan belehaltak. A kegyetlen bánásmód és tartás mellett a földeken dolgoztatták őket. Sokan a munkában, vagy odamenet, illetve onnan jövet hullottak el. Nem ritkán napi húsz órát kellett dolgozniuk.²³

A hideg, a fagy is szedte az áldozatokat. A tábor brutális parancsnoka, Daniel Kesić, aki állítólag Törzsudvarnokról (Banatski Dvor) származott, 1946. február 18-án kegyetlen tettet hajtatott végre. Harminc nőt hajnalban erőszakkal a közeli jeges és saras vízfolyáshoz parancsolt, és fél órán keresztül kellett nekik a vízben „fürödniük”, utána pedig egész nap a vizes ruháikban kellett lenniük, illetve dolgozniuk. A munkavégzés helye valahol hét kilométerrel odébb, Magyarcsernye mellett volt. Egész nap étlen és szomjan tartották őket. Este hazafelé menet hárman összeestek, ebből két 25-27 éves nő az úton, a tábortól távolabb, ők szinte azonnal meghaltak a végelgyengülésben. Három gyermek

maradt utánuk... A harmadik eljutott a tábor és egyben a falu határáig, és ott esett össze, de volt annyi ereje, hogy este tizenegy órára visszaért, úgy, hogy a többiek este fél hat körül már megérkeztek. További hét nő lett súlyosan beteg.²⁴ A sort még hosszasan lehetne folytatni. A túlélők beszámolóí alapján a német kutatók lehetőségeikhez mérten dokumentálták a bánáti és bácskai németiséggel történeteket.

A mollyfalvi tábort hivatalosan 1947-ben szüntették meg, de csak 1948-ban zárták be véglegesen. A túlélőket még 1947 májusában más működő táborokba hurcolták. Elsődlegesen a bánáti Rezsőházára, illetve a magyar határhoz közel fekvő, bácskai – egykor szintén német – Gádor (németül Gakowa, szerbül Gakovo) településre.

Sokakban talán felmerült a kérdés, hogy a táborlakók miért nem szöktek meg Mollyfalváról, illetve a többi táborból. Volt rá precedens, hogy megszöktek, valamint átjutottak a magyar vagy a román határon, és új életet kezdhettek, de sokakat, akiket elfogtak, rögtön kivégeztek. A félelem visszatartó erejű volt. A mollyfalvi németek már nem tértek vissza otthonaikba, a táborok megszüntetése után elhagyták Jugoszlávia területét, és a világ különböző pontjain telepedtek le. A többség Németországba ment, de volt, aki Európán kívül, az Egyesült Államokban, Kanadában, Argentínában, illetve Ausztráliában telepedett le.²⁵

Mollyfalva későbbi sorsa már sokak számára ismert, de nem a németiség eltűnése miatt szűnt meg a falu. A haláltábor megszüntetése után a partizánok boszniai szerbeket telepítettek a faluba, a németekre utaló római katolikus templomot pedig 1948 után lebontották. Az új lakók sem tudtak mit kezdeni a talajvízzel, amely 1942 után 1955/1956-ban ismét jelentősen megemelkedett. A magas talajvízszintet, majd belvizet a kedvezőtlen időjárás, a heves esőzések is elősegítették 1956 nyarán. A jugoszláv hatóságok végül „feladták” a küzdelmet, a boszniai szerb lakosokat máshova telepítették, a falut pedig 1961-

²² *Molidorf history. Once upon a time Molidorf.* <http://www.molidorf.com/History.htm> (Letöltés ideje: 2016. június 18.)

²³ WILDMANN, GEORG – SONNLEITNER, HANS – WEBER, KARL: *Genocide of the Ethnic Germans in Yugoslavia 1944–1948.* Dokumentation der Donauschwabischen Kulturstiftung, Danube Swabian Association of the USA, Inc., 2001, 78–80. pp.

²⁴ WILDMANN, GEORG – SONNLEITNER, HANS – WEBER, KARL: *Genocide of the Ethnic Germans in Yugoslavia 1944–1948.* Dokumentation der Donauschwabischen Kulturstiftung, Danube Swabian Association of the USA, Inc., 2001, 78–80. pp.

²⁵ *Molidorf history. Once upon a time Molidorf.* <http://www.molidorf.com/History.htm>. (Letöltés ideje: 2016. június 18.)

ben végleg megszüntették.²⁶ A lakóházakat jó részt elbontották, az épületanyagot értékesítették, illetve máshol használták fel. A falu német temetőjét is feldúlták, a sírokat összetörték. Ma is jobbra ledöntve, szerteszét fekszenek a földön, gazzal benőve... Miután elbontották a falu házait és melléképületeit, egy erdőt telepítettek a falu helyére.

Mollyfalva egykori lakói, túlélői, az onnan elszármazottak 2008. július 10-én egy emlékművel avattak fel az erdő – az egykori település – mellett, a régi temetőnél, ahol addig a halálos áldozatok ezrei feküdtek jeltelen tömegsírbán.²⁷

A mollyfalvi áldozatok emlékére
2010-ben létesített emlékhely

Forrás: Molidorfer Homepage. <http://donauschwabe.npage.de/kirchenbuch-molidorf-a-bis-g.html> (Letöltés ideje: 2016. június 20.)

Napjainkban, a fák között, a bozótosban sétálva a régi temető helyén még lehet találni német sírköveket. Néhol még egy-két épület maradványa is felelhető. Az erdő, illetve a fák nyomasztó csöndje kísérteties hangulatot áraszt. Ha az ember nem tudná, mi történt ott, akkor is érezné, hogy valamilyen szörnyűség színhelyén jár...

²⁶ ERŐS LAJOS (szerk.): *Adalékok a Zrenjanini-Nagybecskereki Egyházmegye történetéhez*. LOGOS Kiadó, Tóthfalva, 1993, 328. p.

²⁷ BINDER, MATHIAS: *Gedenkstätte auf dem Molidorfer Friedhof*. Donauschwaben in Oberösterreich. <http://www.donauschwaben-ooe.at/index.php?id=295> (Letöltés ideje: 2016. június 18.)

VI. Felhasznált irodalom

1. BINDER, MATHIAS: *Gedenkstätte auf dem Molidorfer Friedhof*. Donauschwaben in Oberösterreich. <http://www.donauschwaben-ooe.at/index.php?id=295>
2. ERŐS LAJOS (szerk.): *Adalékok a Zrenjanini-Nagybecskereki Egyházmegye történetéhez*. Logos Kiadó, Tóthfalva, 1993
3. GALAMBOS TIBOR: *Székelykeve (Skorenovac)*. Kiadja a Székelykevei Helyi Közösség, LO Press, Kovin, 2001
4. GYÉMÁNT RICHÁRD – KATONA TAMÁS: *Demográfia*. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2010
5. ISTVÁN MÁRTA: *Egy eltűnt falu élő emberei. Once upon a time Molidorf*. <http://www.molidorf.com/Stories/Egy.swf>.
6. ISTVÁN MÁRTA: A mollyfalvi Madonna. *Hét Nap* (Bánáti Újság), 2007. 10. 17., <http://hetnap.rs/mobil/?p=cikk&id=4325>
7. KOGUTOWICZ MANÓ: *Torontál vármegye térképe*. Kiadatott a vallás- és közoktatásügyi m. kir. Minister úr megbízásából. Kiadja a Magyar Földrajzi Intézet, Budapest, 1905
8. LŐRINC NATÁLIA: Egy eltűnt falu nyomában. *Hét Nap* (Bánáti Újság), 2015. 09. 28., <http://hetnap.rs/mobil/?p=cikk&id=20566>.
9. MADIĆ, SVETLANA: Molin – The village disappeared from the Central Banat. In: *Researches Reviews of the Department of Geography, Tourism and Hotel Management*. University of Novi Sad, Novi Sad, 2015
10. *Molidorf history. Once upon a time Molidorf*. <http://www.molidorf.com/History.htm>.
11. *Molidorfer Homepage*. <http://donauschwabe.npage.de/kirchenbuch-molidorf-a-bis-g.html>
12. NAGY ERZSÉBET: Koszorúzás Molidorfon. *Hét Nap* (Bánáti Újság), 2005. 12. 27., <http://hetnap.rs/mobil/?p=cikk&id=1669>
13. REISZIG EDE: Torontál vármegye községei. In: BOROVSZKY SAMU (szerk.): *Magyarország vármegyéi és városai. Torontál vármegye*. Országos Monográfia Társaság, Budapest, 1912
14. REISZIG EDE: Temes vármegye községei, Gizellafalva. In: BOROVSZKY SAMU (szerk.): *Magyarország vármegyéi és városai. Temes vármegye és Temesvár*. Országos Monográfia Társaság, Budapest, 1914

15. REMSING, MATHIAS: *Molidorf in Banat*. 2006. *Once upon a time Molidorf*. http://www.molidorf.com/Books-Im_Banat.htm

16. VUČIĆ, MILE: *Molin Camp. Once upon a time Molidorf*. http://www.molidorf.com/Stories/Molin_Camp.pdf

17. WILDMANN, GEORG – SONNLEITNER, HANS – WEBER, KARL: *Genocide of the Ethnic Germans in Yugoslavia 1944 – 1948*. Dokumentation der Donauschwabischen Kulturstiftung, Danube Swabian Association of the USA, Inc., 2001

